

WŁADYSŁAW ŁOSIŃSKI

BADANIA ARCHEOLOGICZNE W SKRONIU, POW. KOŁOBRZEG

W ramach badań nad wczesnośredniowiecznym zespołem osadniczym w rejonie wsi Świelubie i Bardy, pow. Kołobrzeg, w 1967 roku kontynuowano zwiad archeologiczny na cmentarzysku kurhanowym w Skroniu, pow. Kołobrzeg, stan. 1, datowanym roboczo na VIII stulecie, przeprowadzono ponadto badania sondażowe osady otwartej w Skroniu (stan. 3), położonej w bezpośrednim sąsiedztwie cmentarzyska¹.

Cmentarzysko kurhanowe

Na cmentarzysku w Skroniu, składającym się z ponad 150 mogił, w 1967 roku przebadano w części dwie większe mogiły, o średnicy od 10 do 13 m (kurhany nry 2 i 3). W obydwu stwierdzono zbliżony układ nawarstwień, różniący się jednak częściowo od uwarstwienia kurhanu rozpoznanego w 1965 roku. Poniżej warstwy ściółki i próchnicy leśnej (w-wa I) zalegała silnie spiaszczona brunatna próchnica z wkładkami jasnożółtego piasku, miąższości 0,10—0,20 m (w-wa II). Jest to najprawdopodobniej pokład próchnicy narosłej po usypaniu mogił. Z kolei odkryto warstwę piasku z licznymi nieregularnie rozmieszczonymi plamami spalenizny z popiołem i węgielkami drzewnymi (w-wa III). W kurhanie nr 3 w plamach spalenizny znaleziono kilka małych ułamków ceramiki, odnotowano także drobne, przepalone kości ludzkie. Tego typu plam brak w nasypie mogiły nr 1 oraz w kurhanach na cmentarzysku w Świelubiu (grupa południowa). Poniżej wystąpiła cienka warstwa spalenizny z popiołem i węglami drzewnymi (w-wa IV), niżej przepalony piasek (w-wa IVa), będące odpowiednikami warstw III i IIIa, odkrytych poniżej mogił na cmentarzysku w Świelubiu. Na przebadanym odcinku nie odkryto śladów pochówków. Niemniej jednak w kurhanie nr 2 znaleziono kilka zabytków, a mianowicie fragment przedmiotu żelaznego ze śladami zdobnictwa, grudkę bursztynu oraz odłupki krzemienne. Niestety nie są to elementy, które wnosząby coś nowego do kwestii chronologii cmentarzyska. W kurhanie nr 3 dość zagadkowy był bieg stropu warstw IV i IVa. Opadały one dość gwałtownie w kierunku centralnej partii mogiły, sugerując, że została ona usypana bądź na stromo opadającym zboczu, z czym raczej nie należało się liczyć, wnosząc z obecnego ukształtowania terenu wyniesienia, bądź też na starszym grobie kurhanowym. Dalsza eksploracja wykazała, że kopce rysujące się obecnie w terenie, zajmujące centralną partię cmenta-

¹ Na temat dotychczasowych wyników badań nad zespołem osadniczym w Bardach i Świelubiu, pow. Kołobrzeg, patrz: W. Łosiński, *Dalsze badania archeologiczne w Świelubiu, pow. Kołobrzeg* (artykuł zamieszczony w niniejszym tomie).

rzyska, zostały usypane na starszych pochówkach. Układ nawarstwień odkryty poniżej warstwy IVa omówimy odrębnie dla obydwu kurhanów.

W kurhanie nr 2, poniżej, mniej więcej w poziomie biegnącej warstwy IVa, odsłonięto cienką warstwę brunatnej, silnie spiaszczonej próchnicy (w-wa V), strukturalnie nawiązującą do omówionej powyżej warstwy II. Z kolei wystąpił pokład jasnożółtego piasku o miąższości ok. 0,6 m (w-wa VI), niżej zaś cienka warstewka spalenizny z piaskiem i popiołem (w-wa VII). Nie stwierdzono obecności materiału kostnego. Poniżej przepalonego piasku (w-wa VIIa), zalegał następny pokład piasku (w-wa VIII), grubości ok. 0,3 m, spoczywający na warstwie spalenizny z wkładkami piasku i z węglami drzewnymi, miąższości 0,1 m (w-wa IX). W warstwie tej wystąpiły liczne ułamki ceramiki oraz przepalone szczątki kości ludzkich, rozsiane na całym przebadanym odcinku, nie tworzące żadnych wyraźnych skupisk. Warstwa IX zalegała na piasku calcowym.

W kurhanie nr 3 poniżej warstwy IVa odsłonięto żółty piasek z plamami silnie spiaszczonej brunatnej próchnicy (w-wa V) oraz jasnożółty drobnoziarnisty piasek, grubości ok. 0,3 m (w-wa Va). Następną z kolei warstwa to cienka warstewka spalenizny z nikłymi śladami popiołu (w-wa VI), strukturalnie nawiązująca do warstwy IV. Do warstwy VII z kurhanu nr 2 nawiązywała tu warstwa VII, oddzielona od warstwy VI pokładem jasnożółtego piasku (w-wa VIa). Zwraca uwagę fakt, że zarówno warstwa VI, jak i VII przebiegały mniej więcej poziomo w przeciwieństwie do gwałtownie opadającego stropu warstw IV, IVa i V. Pod warstwą VII odsłonięto warstwę piasku (w-wa VIII), na nieznanym odcinku rozdzieloną przez klin szarobrunatnej próchnicy z piaskiem. Kolejna warstwa IX to odpowiednik warstwy IX z kurhanu nr 2. Zwraca uwagę, że na obydwu badanych odcinkach strop warstwy IX przebiegał na tym samym poziomie. Również w warstwie IX kurhanu nr 3 wystąpiły liczne przepalone szczątki kostne oraz ułamki ceramiki.

Interpretacja odsłoniętych nawarstwień nasuwa znaczne trudności. Na szczególną uwagę zasługuje warstwa IX. Zarówno z punktu widzenia struktury, jak i rozmieszczenia materiału kostnego i ceramiki przypomina ona w pewnym stopniu groby warstwowe z okresu późnorzymskiego oraz cmentarzyska typu dobrodzieńskiego z tzw. okresu wędrówek ludów². Wyżej zalegające warstwy, strukturalnie zbliżone do warstwy IX interpretować należy bądź jako kolejny młodszy poziom tego samego typu cmentarzyska, bądź też mamy tu do czynienia z pojawieniem się kurhanowej formy grobu. Zwraca w każdym razie uwagę brak we wspomnianych warstwach materiału kostnego i ceramiki.

W tym kontekście na szczególną uwagę zasługuje ceramika znaleziona w warstwie IX. Materiał formalnie nie stanowi zespołu jednolitego. Najliczniej reprezentowane są ułamki naczyń ręcznie lepionych, wykonanych z gliny mniej lub bardziej tłustej, schudzonej gruboziarnistą domieszką kwarcu i miki. Powierzchnia ułamków jest szorstka bądź lekko tłusta. Zwraca uwagę znaczna grubość ścianek, dochodząca do 1,5 cm. Na niektórych fragmentach zaseregowanych do tej grupy dostrzegalne są ciągi, sugerujące możliwość wykonania niektórych naczyń na kole garncarskim. Niemniej jednak wszystkie ułamki brzegów pochodzą z naczyń ręcznie lepionych. Ze względu na niedużą wielkość ułamków trudno powiedzieć coś pewniejszego na temat form naczyń. Wydaje się, że chodzi o formy baniaste, z zawężonym wylotem oraz o naczynia słabo profilowane. Na niektórych brzuścach zaobserwowano szczątkowe guzki oraz przekłute na wylot otwory. Zdobnictwa brak.

² Por. J. Szydłowski, *Obrządek pogrzebowy na Górnym Śląsku w okresie wpływów rzymskich*, Bytom 1964, s. 42—45.

Do tej grupy naczyń nawiązują fragmenty wykonane z bardziej tłustej gliny, o podobnym jednak charakterze domieszki.

Grupa trzecia to naczynia ręcznie lepione, wykonane z tłustej gliny, nieznacznie schudzonej drobnoziarnistą domieszką piasku, o jednostronnie lub dwustronnie wygładzanych ściankach. Zdobnictwa brak.

Pozostałe wreszcie ułamki, przeważnie cienkościenne o nielicznej domieszce tłuczni lub piasku, wykonane są z tłustej gliny. Naczynia tej grupy reprezentowane są jedynie przez pojedyncze fragmenty.

Powstaje przede wszystkim pytanie, czy mamy tu do czynienia z zespołem jednokulturowym. Zdaje się nie ulegać wątpliwości, że ułamki naczyń ostatniej grupy to fragmenty garnków późnoneolitycznych. Podobne fragmenty znaleziono na cmentarzysku w Swielubiu. Jeżeli chodzi o naczynia grupy trzeciej, to najprawdopodobniej wiążą je należy z osadnictwem plemion kultury łużyckiej. Kulturowo jednorodne mogą być natomiast ułamki dwóch pierwszych grup, tworzące podstawowy składnik zespołu. Z punktu widzenia tworzywa i sposobu obróbki gliny nawiązują one w pewnym stopniu do najstarszej ceramiki z grodzisk w Bardach i Gołańczy Pom.³ Dotyczy to zwłaszcza tej części materiału grupy pierwszej, która charakteryzuje się bardziej tłustą w dotyku powierzchnią. Z drugiej strony zwracając uwagę takie elementy, jak np. szczątkowe guzki, zbliżające ten zespół do ceramiki późnorzymskiej. Zwrócić należy ponadto uwagę na ręczny sposób wykonania naczyń oraz na brak zdobnictwa. W najstarszych zespołach bardzkich przeważała dość wyraźnie ceramika wykonana na kole. Występowała tam również ceramika ornamentowana, chociaż stanowiła jedynie nieznaczny procent w całym zespole. Podsumowując można wyrazić przypuszczenie, że ceramika I i II grupy z warstwy IX przypada na same początki wczesnego średniowiecza, może również na schyłek okresu wpływów rzymskich. Powyższą wypowiedź traktować można jedynie jako hipotezę roboczą. Szerokopłaszczyznowe badania planowane na cmentarzysku w Skroniu dostarczą niewątpliwie dalszych materiałów, które pozwolą na zajęcie bardziej zdecydowanego stanowiska, zarówno jeżeli chodzi o kwestię chronologii, jak i interpretacji odsłoniętych nawarstwień. Problem zasługuje niewątpliwie na baczną uwagę również w aspekcie szerszej problematyki kształtowania się początków kultury wczesnośredniowiecznej na Pomorzu Zachodnim.

Osada otwarta

Przy pobieraniu piasku (do naprawy drogi) z nieznacznego wyniesienia ujętego z 3 stron pasmami podmokłych łąk i doliną bezmiennego strumienia — lewo-brzeżnego dopływu Parsęty, odsłonięto w profilu wybierzyska warstwę kulturową w postaci brunatnej próchnicy z piaskiem, miąższości ok. 0,1 m (w-wa II). Powyżej zalegała próchnica współczesna, poniżej zaś piasek calcowy. Z warstwą II związane były dwie jamy oraz jedno palenisko. Jedną z jam uznać można za pozostałość domostwa typu ziemiankowego. Układ nawarstwień pozwala wydzielić dwa poziomy użytkowania pomieszczenia. Punkt ten określono jako stanowisko 3.

Nie ulega wątpliwości, że mamy tu do czynienia z dość rozległym, otwartym osiedlem, zajmującym powierzchnię co najmniej 100×100 m. Osada położona jest w bliskim sąsiedztwie cmentarzyska kurhanowego w Skroniu (stan. 1). Nieliczny materiał ceramiczny dość wyraźnie nawiązuje do ceramiki pochodzącej z warstwy

³ W. Łosiński, *Einige Bemerkungen zur frühmittelalterlichen Keramik des Feldberger Typus*, „Archaeologia Polona”, t. 9: 1966, s. 167.

IX, odsłoniętej w kurhanach nr 2 i 3 w Skroniu. Nie ulega chyba wątpliwości, iż osada tworzyła zwarty zespół z najstarszym cmentarzyskiem, odsłoniętym na nekropoli skrońskiej.

*Zakład Archeologii Wielkopolski i Pomorza
IHKM PAN w Poznaniu*

WŁADYSŁAW ŁOSIŃSKI

EXCAVATIONS AT SKRONIE, DISTRICT OF KOŁOBRZEG

In 1967 preliminary investigations were continued at the cemetery of burial mounds at Skronie, site 1. It has been established that the mounds, probably of the 8th century date, overlay an earlier cemetery. Its chronology is difficult to determine, though it seems assignable to the final phase of the Roman period (?) and the beginnings of the early medieval period. An extensive settlement, which was discovered in the neighbouring during road mending, seems to be associated with the earlier burial ground.